

Editörler

Prof. Dr. Mustafa Talas / Yrd. Doç. Dr. Emin Yiğit

Kent Sosyolojisi

Yazarlar

Doç.Dr. Bülent Şen
Yrd.Doç.Dr. Ahmet Koyuncu
Yrd.Doç.Dr. Ahmet Mazlum
Yrd.Doç.Dr. Anıl Al Rebholz
Yrd.Doç.Dr. Aznavur Demirpolat
Yrd.Doç.Dr. Emin Yiğit
Yrd.Doç.Dr. Erol Bulut
Yrd.Doç.Dr. Orhan Bingöl
Yrd.Doç.Dr. Savaş Çağlayan
Yrd.Doç.Dr. Şerif Esendemir
Yrd.Doç.Dr. Hayriye Sağır
Yrd.Doç.Dr. Yılmaz Daşlı
Dr. Canan Gönüllü Taşkesen
Dr. Faruk Karaarslan
Çiçek Üşümezgezer

Editörler
Prof. Dr. Mustafa Talas&Yrd.Doç.Dr.Emin Yiğit
Kent Sosyolojisi

ISBN: 978-605-9498-11-1

Kitapta yer alan bölümlerin sorumluluğu yazarlarına aittir

1.Baskı 2017

Bu kitabın basım,yayın ve satış hakları Lisans Yayıncılığa aittir.Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik,elektronik veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz basılamaz ve dağıtılamaz.

SEM OFSET

Lisans Yayıncılık
Tahtakale Mah. Hicret Sokak No:8/A
Avcılar-İSTANBUL
e-posta : lisans@lisansyayincilik.com.tr
www.lisansyayincilik.com.tr

ÖNSÖZ

Kentlerin kuruluğu çok eski olmasına rağmen, kentleşme olgusu Sanayi Devrimi sonrasında rastlamaktadır. Sanayileşme ile birlikte kentleşmede de bir yoğunlaşma meydana gelmiştir. Kentleşmenin yoğunlaşmasıyla birlikte, kentlerde vuku bulan sosyal problemlerde de artış söz konusu olmuştur.

Kent ve kentli sayısındaki artış, köyden kente göçün yoğunlaşmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda da kentlerdeki çevre sorunları, suçluluk artışları, aile yapısında değişimler, sosyal sınıf düzenlerinde farklılaşmalar, tabakalaşma düzeninde farklı tezahürlerin oluşumu meydana gelmeye başlamıştır.

Belirli bir aşamaya kadar kentsel alanlardaki fiziksel değişimler öne çıkmışken, bu aşamadan sonra daha çok sosyal boyutlu farklılaşmalar öne çıkmaya başlamıştır. Bu aşamada meselenin sosyolojik bir bakış açısıyla analizinin yapılması ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyacın doğuşu şehir araştırmaları ya da şehir sosyolojisi gibi bir gerçeklik ile bizi baş başa bırakmıştır.

Sosyolojinin bir alt disiplini olarak daha sonradan gelişim kaydeden şehir sosyolojisi önemli veri kaynaklarına sahip olunmasına rağmen, çok fazla araştırma yapılmamış ve bir anlamda biraz bakir olan sosyolojik araştırma alanlarındandır. Bu sebeple de önemli bir boşluğun varlığından söz edilebilir. Bu boşluğun doldurulması adına önemli bir çaba olarak değerlendirilebilecek olan bu çalışmada, mesele bütün farklı yönleriyle ve bütünlükçü bir yaklaşımla ele alınmıştır.

Bütün sosyolojik şehir meseleleri alanın yetkin uzmanları tarafından ele alınmış ve analiz edilmiştir. Eserin oluşturulmasında titizlikle çalışan bölüm yazarları başta olmak üzere kitabın hazırlanmasının her aşamasını düzenleyen ve takip eden Lisans Yayıncılık çalışanlarına teşekkür ederiz.

İstanbul, 2017

Editörler
Prof. Dr. Mustafa Talas
Yrd.Doç.Dr.Emin Yiğit

İÇİNDEKİLER

Önsöz	III
Bölüm 1 TEMEL KAVRAMLAR	11
1.1. Kavram Olarak Kent	12
1.2. Kentleşme	16
1.3. Kentlileşme	18
1.4. Anomik Kentleşme	20
1.5. Hızlı/Aşırı Kentleşme	21
1.6. Metropol	22
1.7. Metropolitan Alan	23
1.8. Uydu Kent	24
1.9. Banliyö	25
1.10. Çöküntü Alanı	26
1.11. Getto	26
1.12. Gecekondu	28
Yararlanılan Kaynaklar	30
Bölüm 2 TARİHTE KENTLER	33
2.1. İlk Kentlerin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	35
2.2. Pirenne ve Ortaçağ Kentleri	45
2.3. Sanayi Kenti	50
Yararlanılan Kaynaklar	55
Bölüm 3 TÜRK TOPLUMLARINDA İSLAMİYET ÖNCESİ VE İSLAMİYET SONRASI KENT	57
3.1. Eski Türklerde Kent	59

3.1.1. Göktürkler Döneminde Kent	60
3.1.2. Uygurlar Döneminde Kent	61
3.1.3. Oğuzlar Döneminde Kent	63
3.2. Anadolu Selçuklu ve Osmanlıda Kent	64
3.2.1. Anadolu Selçuklu Kentleri	66
3.2.1.1. Anadolu Selçuklu Kent Modelleri	68
3.2.2. Osmanlı Kentleri	69
3.2.2.1. Osmanlı Kentlerinde Sosyal Sınıflar	74
3.2.2.2. Osmanlı Kentlerinde Ekonomik Hayat	75
Yararlanılan Kaynaklar	76

Bölüm 4	
TÜRKİYE’DE KENTLEŞME VE SORUNLARI	79

4.1. Bir Olgı Olarak Kentleşme ve Türkiye’de Kentleşme Süreçleri	80
4.1.1. 1923-1950 Dönemi Türkiye’de Kentleşme	82
4.1.2. 1950-1960 Dönemi Türkiye’de Kentleşme	83
4.1.3. 1960-1980 Dönemi Türkiye’de Kentleşme	87
4.1.4. 1980-2000 Dönemi Türkiye’de Kentleşme	91
4.1.5. 2000 sonrası Türkiye’de Kentleşme	97
Yararlanılan Kaynaklar	104

Bölüm 5	
TARİHSEL VE TOPLUMSAL BİR OLGU OLARAK GÖÇ	107

5.1. Bir Olgı Olarak Göç	108
5.2. Kavram Olarak Göç ve Göç Çeşitleri	111
5.2.1. Göçmen	115
5.3. Göç Kuramları	117
5.3.1. İtme-Çekme Kuramı	117
5.3.2. Merkez-Çevre Kuramı	121
5.3.3. İlişkiler Ağı Kuramı	125
5.4. Türkiye İç Göç ve Kent İlişkisi	129
5.5. Göç, Göçmen ve Kapitalizm	131
Yararlanılan Kaynaklar	133

Bölüm 6	
KENT KURAMLARI: KLASİKLER VE ÇAĞDAŞLAR	135

6.1. Kent ve Sınıf Sömürüsü: Marx ve Engels’in Yaklaşımı	136
--	-----

6.2. Max Weber'in Şehir Tipolojisi	139
6.3. Georg Simmel'in Sosyal-Psikolojik Yaklaşımı	141
6.4. Kente Ekolojik Bir Yaklaşım: Chicago Okulu	144
6.4.1. Ekolojik Şehir Teorisine Gelen Eleştiriler	149
6.5. Henri Lefebvre'in Yaklaşımı	150
6.6. David Harvey'in Yaklaşımı	154
6.7. Manuel Castells'in Yaklaşımı	157
Yararlanılan Kaynaklar	160

Bölüm 7 KENT VE EKONOMİ	165
--	------------

7.1. İlk Kentlerin Kökeni ve Ekonomik Dinamikler	167
7.2. Ekonomik Dönüşümün İlk Nüveleri ve Ortaçağ Avrupa'sında Kentler	169
7.3. Sanayi Devrimi, Kapitalist Ekonomi ve Modern Kent	171
7.3.1. Kentsel Ekonomi, İşçi Sınıfının Durumu ve Örgütlenme	172
7.3.2. Mekânsal Ayrışma, Kentsel Çevre ve Yoksulluk Halleri	173
7.3.3. Fordist Üretim Tüketim Dinamikleri ve Mekân	175
7.3.4. Sanayi Toplumlari ve Kentsel Dönüşümün Evrenselliği Üzerine Türkiye Örneği	177
7.4. Yeni Küresel Ekonomi ve Kentsel Konumlanma	179
7.4.1. Küresel Sermaye Emeğin Uluslar arası Bölüşümü ve Mekânsal Organizasyon	182
Yararlanılan Kaynaklar	189

Bölüm 8 KÜRESEL KENT/DÜNYA KENTİ	193
---	------------

8.1. Küreselleşme ve Neo-liberalizmin Yeni Çağı	194
8.2. Küreselleşme ve Mekânsal Sonuçları	196
8.3. Küresel Kente Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar	198
8.3.1. Peter Hall: Dünya Kenti Yaklaşımı	198
8.3.2. John Friedmann	200
8.3.3. Saskia Sassen	204
8.4. Küresel Kent, Yeni Toplumsal İlişkiler ve Yerellik	209
Yararlanılan Kaynaklar	212

Bölüm 9 KENT HAYATI VE KÜLTÜRÜ	215
---	------------

9.1. Kültür ve Kent Üzerine	216
9.2. Kent ve Kent Kültürü	216
9.2.1. Sosyo-ekonomik Yaklaşım	218
9.2.2. Kültürel Yaklaşım	220
9.3. Kent Hayatı: Kentin Kültürünü Yaşamak	223
9.3.1. Modernleşmekte Olan Kentlerde Hayat	223
9.3.2. Modern Kentlerde Yaşam	224
Yararlanılan Kaynaklar	229

Bölüm 10 KENT VE SİYASET	231
---	------------

10.1. Kent Bağlamında Siyaset	232
10.1.1. Antik Yunan’da Kent ve Siyaset	233
10.1.1.1. Polisler	234
10.1.1.2. Arena Kent	235
10.1.2. Ortaçağda Kent ve Siyaset	236
10.1.2.1. Ortaçağ Avrupa’sında “Tanrı Kent”	236
10.1.2.2. 7-14 Yüzyıllar Arasında İslam Kenti	237
10.1.3. Modern Dönemde Kent ve Siyaset	239
10.1.3.1. Ütopya Kent	240
10.1.3.2. Sanayi ve Burjuva Kenti	241
10.1.3.3. Modern Kent ve Siyaset İlişkisinin Temel Düzlemleri	243
10.1.3.4. Kent Hakkı	243
10.1.3.5. Siyasal Katılım	244
10.1.3.6. Toplumsal Hareketler	245
10.1.3.7. Sivil Toplum	245
10.1.3.8. Yerel Yönetimler	246
Yararlanılan Kaynaklar	248

Bölüm 11 KENT VE ÇEVRE	249
---	------------

11.1. Kent, Kentleşme ve Çevre Kavramları	250
11.2. Kentleşmenin Çevre Üzerindeki Etkileri	253
11.2.1. Konut Sorunu	253

11.2.2. Enerji ve Kaynak Kullanımı	255
11.2.3. Hava Kirliliği	256
11.2.4. İklim Değişikliği	257
11.2.5. Su Kullanımı	257
11.2.6. Tarımsal Faaliyetler	258
Yararlanılan Kaynaklar	259

Bölüm 12 KENTLEŞME VE SORUNLARI	261
--	------------

12.1. Kent-Kentleşme Olgusu: Kavramsal Bir Yaklaşım	263
12.2. Sanayileşme, Modernleşme Ekseninde Kent Olgusu ve Kentleşme	269
12.2. Türkiye’de Modernleşme Süreci ve Kentleşme Olgusu	271
12.2. Türkiye’de Kentleşme ve Yaratıldığı Sorunlar	275
12.2.1. Gecekondulaşma/Gettolaşma	275
12.2.2. Kentlileşme/ Kentlileşememe	279
12.2.3. Hemşehri Dernekleri/Birlikleri	282
Yararlanılan Kaynaklar	285

Bölüm 13 KENT-MEKÂN İLİŞKİSİ VE KENTSEL MEKÂN ORGANİZASYONLARI	287
---	------------

13.1. Kentin Mekânda Modern ve Postmodern Yüzleri	288
13.1.1. Mekânın Güvenlikçi Yanı	290
13.1.2. Mekânın Sonu ve Öteki Sorunu	292
13.1.3. Mekânda Gelenekten Kopuş	293
13.1.4. Mekânda Artan Bireysellik	293
13.2. Postmodernizm ve Kent	294
13.2.1. Mekân Kullanımında Hız, Haz ve Teknoloji	295
13.2.2. Mekânın Heterojenliği ve Söylemi	296
13.2.3. Mekânın Tasarımında Değişen Merkez	297
13.3. Modernizm, Postmodernizm ve Kentsel Dönüşüm	297
13.3.1. Kentsel Yenilenme	298
13.3.2. Küresel ve Yerel Arasında Mekân	299
13.3.3. AVM’ler, Eğlence Merkezleri, Müzeler ve Parklar	300
Yararlanılan Kaynaklar	302

Bölüm 14	
GELECEĞİN KENTLERİ	303
14.1. Kentsel Gelecek ve Sürdürülebilirlik	305
14.2. Kent-Kır İlişkisi, Kentsel Üretim ve Tüketim, Kırsal Alan ile Ekonomik İlişkiler ve Kentsel Otonomi	308
14.2.1. Kent-Kalkınma İlişkisi	310
14.2.2. Kentsel Otonomi	313
14.3. Teknolojik İlerlemeler, Kente Yansıması ve Akıllı Kent Konsepti	315
Yararlanılan Kaynaklar	318